

Kütüphaneler

Beşir Ağa Kütüphanesi

Baba Haydar'da Dar'ül-hadis Medresesi Mescidi yanında idi. Bu bahse bakınız. 1147 (1743) tarihinde, mescidini yaptırdığı sırada inşa ettirmiştir. Bugün çok ha-rap durumdadır.

1148 (1735) tarihli vakfiyesine göre, medresede görevli müderris ve muhaddisin kütüphanedeki verdiği derslere devam eden öğrencilere günlük beş akçe verilmesi şart koşulmuştur. Dini ilimlerle ilgili küçük bir koleksiyondan meydana gelen bu kütüphanede, üç Hafız-ı Kütüp ve bir kütüphane katibi görevlendirilmişti.

Hacı Beşir Ağa, Hâfız-ı kütüplerden birinin medrese dışından âlim, fâzıl ve dindar bir kimse olmasını, diğer ikisinin ise medrese öğrencilerinin kabiliyetleri arasından seçilmesini vakfiyesine şart olarak koymuştur.

Râbia Hatun adlı bir Hanım'ın daha önce Ayasofya Camii'ne vakfettiği kitaplarını, nazır ve Hâfız-ı Kütüp'ü bulunmadığı için istifade edilmediğinden 1156 (1743) yılında Hacı Beşir Ağa'nın bu kütüphanesine naklederek kütüphane koleksiyonunu zenginleştirmişti.

■ Ebû'l-Hüdâ Efendi Kütüphanesi'nin yeri. Arkada görülen, taş ile ayrılmış mahal kütüphane içindeki türbe idi.

Beşir Ağa'nın Medine'de bir kütüphanesi daha vardır ki bugün de mevcuttur. Ayrıca Zîştovi'de de bir kütüphanesi ve medresesi mevcuttur. İstanbul'daki külliyesinde de bir kütüphane bulunuyordu.

Medresenin müderrisine günlük 25, muhaddisine 20, Hâfız-ı Kütüb'üne ise 15 akçe ücret verilmekte idi. Ayrıca ve altı basma kitap bulunuyordu. Kütüphane daha sonra Süleymaniye Genel Kütüphanesi ile birleştirilmiştir.

Beşir Ağa Türbesi bahsine bakınız.

Kaynak: (G. Kut-N. Bayraktar, Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri) (S: 65-80) (İ.E.Erünsal, Türk Kütüphaneleri Tarihi 11/ 85-144-283)

Ebû'l Hüdâ Efendi Kütüphanesi

Saçlı Abdülkadir Efendi Camii yanında idi. Bugün yalnız yüksek temel kaidesi mevcuttur. Kaide iri Malta taşları ile kaplanmıştır. Eni 6, boyu ise 11 adımdır. Kapısı, cami sahnına açılmakta olup üzerinde şu kitabe vardır:

Kütübhâne-i sa'âdet-i nfâi

Sudûr-ı a'zamdan ve sadat-ı kiramdan Sayyâdi-Zâde semahatla siyâdetlü/

Seyyid Muhammed Ebû'l-Hüdâ Hazretleri tarafından vakf ve inşa olunmuştur.

1313 (1895)

Kapıdan kütüphaneye girildiğinde sol tarafta iki pehle taşı görülür. Üzerlerindeki sandukalar yok olmuştur. Bunlardan biri Ebû'l-Hüdâ Efendiye aittir. 1990 Ağustos'unda yaptığım aramada süprüntü altından kırık mermer bir levha ortaya çıkmıştır. Üzerindeki yazı Mısri-Zâde'nindir. Kitabe şudur:

....Senniyye'den ve rütbei bâlâ eshâbinden âlem-i amal

....Şöhret şi'ar bulunan Sayyâdi-Zâdeler'den

....Efendi Hazretleri'nin merkad-i mübarekleridir.

14-ramazan-1318 (5-ocak-1901)

Ebû'l-Hüdâ Efendi Mısırlı olup ünlü bir falcı idi. Sultan

II. Abdülhamid'in şehzadelğinde saraya mensup bir kadının rüyasını tabir ederek, şehzadenin Padişah olacağını müjdelemişti. Sultan Hamid, tahta geçtikten sonra, onun Nuruosmaniye Caddesi'ndeki remil dükkanını ihya etmiştir. Kendisi uzun boylu ve çok güzel bir adamdı. Sultan Hamid'e intisabından sonra onun hem müneccimbaşı remilcisi ve hem de mahrem siyasi müşaviri onun sözü üzerine azl edildi. Oğlu, Hasan Hâlid Efendiyi kütüphanecilikte Yıldız Sarayı'na soktu.

"Ebû'l-hüdâ, Sultan Hamid'in hal'inden iki ay evvel (Sefer-1327: Şubat-1909) Büyükkada'da oturduğu köşkte vefat etmiştir. Meşrutiyetin ilk günlerinde en acı sözlere ve hareketlere hedef olan bu adama mükemmel bir cenaze alayı yapıldı."

Ebû'l-Hüdâ Efendi, kardeşi Muhammed Nureddin Beyefendi adına İstanbul'da, Saray Meydanı Caddesi üzerindeki Cafer Ağa Camiini tamir ettirerek tekke haline getirmiştir. Şeyh Nureddin, Melâmiyer'in kutbu olup 29-Cemaziyelâhir-1305 (13-Mart-1888) tarihinde Usturumcu'da vefat etti. Oğlu Şerif Efendi, babasının hayatını anlatan bir ri-sale yazmıştır. Ebû'l-Hüdâ Efendi'nin Beşiktaş'ta Serencebey Yokuşunda 1325 (1907) de yaptırdığı ve kendi adı ile anılan, minareli bir dergâhı vardı. 1929 da satılmıştır. (A.Gölparh, Melâmik S: 231)

Osmanlı Arşivi'ndeki bir belgede şöyle bir yazı vardır:

"Eyüp'te Şeyh Hasib Efendi Tekkesi içinde bulunan türbe mübareke ile kütüphanenin devamı memuriyetine medar olmak ve postnişini marifetiyle alınmak üzere 350 ve Eyüp'te Nakşi Dergâhı postnişini Abdülkâdir Efendi'ye ve saireye maaş tahsisi hakkında iradei seniyye'sadır olmuştur. Tarih: 26-N.1314 (28-2-1897).

Kaynak: (Gezi notu) (Koçu, İst. Ans. 9/4861)(Ziya Şakir, Yaran Asır Evvel Bizi İdare Edenler 1/263-267-268-269-270) (İnal, Son sadrazamlar, fihrist, Ebû'l-Hüdâ) (Tahsin Öz, İst. Camileri 2/21) (Osm. Arş. Evkaf İdareleri Kataloğu 1/121)

Ebû'l Hüdâ Efendi Kütüphanesi

Eyüp Camii sahnında ve sağ taraftaki dolap içinde olup, Fatih Sultan Mehmed tarafından Ebi Eyyüb Ensâri adına vakfedilmiştir. 191 yazma ve 73 basma kitaptan oluşuyordu. 1185 R. evvelinde (Haz. 1771) tarihinde Ayasofya Camii cuma vaizi İbrahim Efendi bazı kitaplar vakfetmiştir.

Kitaplar, 1924 de Eyüp Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ne 1957'de de Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir.

Kaynak: (G.Kut-N.Bayraktar, Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri S: 210) (İ. Erünsal, Osm. Kütüphaneleri Tarihi S: 106)

Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi

Boyacı Sokağı üzerinde ve Hasan Hüsnü Paşa Türbesi karşısındadır. 1319 (1901) tarihinde, biraz ilerideki camiiden evvel türbesi ile beraber yaptırmıştır. Vakfiyesi 1309 (1891) tarihli olup Vakıflar Genel Md. arşivi, Defter 571 S: 249-251 de kayıtlıdır.

Kütüphanede 1052 yazma ve 416 adet basma eser vardı. 1957 de Süleymaniye Genel Kütüphanesi'ne götürülmüştür. Daha evvel 1942 tarihinde Hüsrev Paşa Kütüphanesi ile birleştirilmiş idi.

Kütüphane binası iki katlı ve kargirdir. Kitabesi yoktur.

■ Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi

1942'de Jandarma Dairesi olmuştur. Şimdi Halk Sağlığı merkezidir. Hasan Paşa'nın ayrıca türbesi içinde de küçük bir kütüphanesi vardı. Dolap ve masası halen mevcuttur. Burada, 380 yazma ve 500 basma eser vardı. Bunlar da Süleymaniye'ye nakledilmiştir.

Kaynak: (M. Hâlid Tanık, Hz. Halid ve Eyüp Beldesi S: 41) (G. Kut - N. Bayraktar, Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri S: 149)

Hüsrev Paşa Kütüphanesi

Bostan İskelesi Sokağı üzerinde ve Hüsrev Paşa Türbesi karşısındadır. Cephanesi tamamen mermer kaplı olup kitabesi yoktur. Yalnız alına yeni yazı ile 1839 rakamı yazılmıştır.

Demir kapıdan bir koridora girilir. Soldaki kitap odasının sokağa bakan iki, sağdaki okuma odasının ise, ikisi yan cephede olmak üzere dört penceresi vardır. Cephesi 19, yan yüzü ise 9 adımdır. Her iki oda da kubelidir. Çok bakımsız ve perişan durumunda olduğundan 1985 tarihinde terk olunmuş ve Aralık-1990 tarihinde de tamir edilerek kubbeleri kurşun ile kaplanmıştır.

Kütüphane, Sadnazam Hüsrev Paşa tarafından 1255 (1839) tarihinde yaptırılmıştır. 714 yazma ve 445 basma eserden oluşan kütüphane, 1914 de Sultan Selim'deki

■ Hasan Hüsnü Paşa Kütüphanesi'nin kitabesi. "Fihâ Kütüb-ü Kıyyamette" 1319

Medreset'ül-Mütehassinin'e 1918 yılında da Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilmiştir. Daha sonra tekrar Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ne gönderilen kitaplar 1957 senesinde ikinci defa Süleymaniye Kütüphanesi'ne getirilmiştir.

Hüsrev Paşa, 1839 tarihinde sadrazam olmuş ve bir sene sonra azl edilmiştir. 1271 C. âhir 13 (2-Mart-1855) de vefat etti. 1250 (1834) senesinde Koca Mustafa Paşa tekkesi'ni yeniden yaptırdı.

Kaynak: (Si.Osm. 2/276) (M. Hâlid Tanık, Hz. Hâlid ve Eyüp Beldesi S: 41) (G.Kut-N. Bayraktar, Yazma Eserlerde Vakıf Kütüp. S: 98)

İsmihan Sultan Kütüphanesi

İsmihan Sultan binti Sultan Selim Han tarafından 976 (1568) tarihinde, kendi adı ile anılan Sokullu Mehmed Paşa Medresesi'nde okunmak için tesis edilmiştir. Kitaplar Sokullu Mehmed Paşa Türbesi'nde muhafaza edilir ve bunlardan medresenin müderrisi, öğrenciler ve okuyucular istifade ederdi. Burada 544 yazma, 32 basma eser bulunuyordu. Bunların bir kısmı, İsmihan Sultan ve bir kısmı da Sokullu'nun vakıf mühürleri ile mühürlenmişti.

Kitaplar, medreselerin kapatılmasından sonra Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ne ve oradan da 1957 de Süleymaniye umumi Kütüphanesine nakledilmiş ve medrese de bu tarihte restore edilmiştir.

Kaynak: (Hadika 1/193) (Si. Osm. 1/19) (G. Kut-N. Bayraktar, Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri S: 50) (İ.Erünsal, Türk Kütüphaneleri Tarihi 11/48-225) (N. Bayraktar, İsmihan Sultan ve Kütüphanesi, Kadın Gazetesi 24-ocak- 1959)

Mihrişah Valide Sultan Kütüphanesi

1210 (1776) tarihinde "Mihrişah Sultan Ümm-u Emir'ül-Mü'minin Sultan Selim Han" tarafından Eyüp Sultan Camii sahnının sol tarafındaki iki dolapta tesis edilmiştir. Burada, 447 yazma ve 93 basma eser vardı. Kitaplar, 1215 (1800) tarihli vâkif mühürü ile mühürlü idi. Bunlar arasında kethüdası Ataullah Efendinin kitapları da bulunuyordu.

Şair Süruri Efendinin söylediği tarih budur:

Satr-ı târihin Surûri harf-i menkût ile yaz

Valide Sultan Kütüb vakfıtdi nakd-i cüd ile

1215 Kütüphanelerin maarif dairesine devrinden sonra 1924 de Hüsrev Paşa Kütüphanesi'ne ve 1957 de de Süleymaniye genel kütüphanesine nakledilmiştir.

Mihrişah Valide Sultan Türbesi bahsine bakınız.

Kaynak: (Hadika 1/309) (Si. Osm. 1/83) (G.Kut-N.Bayraktar Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri S: 57) (İ. Erensal, Türk Kütüp. Tarihi 11/119-128) (N. Bayraktar Mihrişah Sultan ve Kütüphanesi, Kadın Gazetesi 14-Şubat-1959)

Şeyh Murad Efendi Tekkesi Kütüphanesi

Sultan II. Mahmud devrinde, Eyüp Nişancası'ndaki Stekkesinde, tekke şeyhleri tarafından kurulmuş ve derviş bağışları ile zenginleşmiştir. Buradaki kitaplar bugün, Süleymaniye genel Kütüphanesindedir.

Kaynak: (İ.Erünsal, Türk Kütüphane Tarihi 11/126)

Şeyh Selami Efendi Tekkesi Kütüphanesi

Şeyh Mustafa Selami Efendi tarafından Eyüp'teki Stekkesinde ve 1225 (1810) tarihinde tesis edilmiştir.

Kaynak: (İ.Erünsal, Türk Kütüphane Tarihi SII/126-203) (Eyüp'te Selami Efendi Tekkesi kütüp. 1225 tarihli vakfiyesi, Vakıflar genel Md. Ankara 630 S: 886-892)

Zal Mahmud Paşa Kütüphanesi

Zal Mahmud Paşa tarafından 977 (1596) tarihinde tesis edilmiştir.

Kaynak: (İ. Erünsal, Türk Kütüphane Tarihi 11/52)

■ Haliçten Eyüp ve Bahariye Adaları